

УДК 314.7

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-34

Худий А. П., аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного Університету «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА», Львів, Україна

ORCID ID: 0009-0002-6277-918X

e-mail: andrewkhudyu@gmail.com

Демографічні процеси в Україні: аналіз, тенденції та виклики

Анотація. У статті досліджено сучасний стан демографічної ситуації в Україні, її ключові тенденції та основні виклики. Розглянуто такі проблеми, як скорочення чисельності населення, низька народжуваність, висока смертність, міграційні процеси, старіння населення, гендерний дисбаланс і зміна етнічного складу. Проаналізовано вплив війни 2022 року на демографічні процеси, що спричинила масовий відтік населення, зниження рівня народжуваності та загострення економічної нестабільності. У статті окреслено стратегічні напрямки державної політики, спрямованої на стабілізацію демографічної ситуації. Запропоновано комплексні заходи, що включають стимулювання народжуваності, створення умов для повернення мігрантів, покращення системи охорони здоров'я, підтримку сімей і розвиток ринку праці. Визначено ключові виклики для реалізації Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року, включаючи економічну нестабільність, наслідки війни, трудову міграцію та низький рівень народжуваності. Проаналізовано потенційні можливості для подолання демографічної кризи, серед яких міжнародна підтримка, реформи у сфері соціального захисту та стимулювання зайнятості молоді. Висвітлено перспективи подальших досліджень, пов'язаних із впливом демографічних змін на економічний розвиток країни, реформуванням пенсійної системи та інтеграцією мігрантів.

Ключові слова: демографічні процеси; народжуваність; міграція; старіння населення; ринок праці; державна політика; соціально-економічний розвиток.

Khudyu A.P., graduate student of the Department of Regional and Local Development of the Institute of Administration, State Management and Professional Development of the Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

Demographic Processes in Ukraine: Analysis, Trends, and Challenges

Abstract. Introduction. The demographic situation in Ukraine has undergone significant changes in recent decades, with profound implications for economic development, the labor market, and social policy. The main challenges include a sharp decline in population, falling birth rates, mass migration, and an aging society. These trends have intensified, especially after Russia's full-scale invasion in 2022, which resulted in significant demographic losses due to forced emigration, increased mortality, and infrastructure destruction. The government must implement effective mechanisms to overcome the demographic crisis, including stimulating birth rates, facilitating the return of migrants, and strengthening the health care system.

Purpose. The purpose of this study is to analyze current demographic processes in Ukraine, assess their impact on socio-economic development, and identify effective state policy mechanisms. Special attention is given to the demographic consequences of the war, migration factors, and the possibilities of government regulation of these processes.

Results. The article analyzes key demographic indicators that show a decline in population due to the war, declining birth rates, increasing mortality rates, and active migration. It was found that the greatest demographic losses are among the working-age population, leading to labor shortages and additional pressure on the pension system. Possible ways to overcome the demographic crisis are assessed, including social policy reforms, the creation of incentives for birth rates, support for young families, and the attraction of foreign specialists.

Conclusions. Demographic processes in Ukraine have a critical impact on the country's future and require a comprehensive state approach to their regulation. Given the current challenges, it is necessary to actively stimulate the birth rate, create conditions for the return of Ukrainians from abroad, and develop the health care system. Further research should focus on analyzing the long-term impact of the war on the demographic structure of the population, assessing the effectiveness of state programs, and adapting international experience to stabilize the demographic situation in Ukraine. The obtained results can be used for the development of state strategies in the field of social and economic development.

Keywords: demographic processes; birth rate; migration; population aging; labor market; public policy; socio-economic development.

JEL Classification: J11, J13, J61, O15.

¹Стаття надійшла до редакції: 13.02.2025

Received: 13 February 2025

Постановка проблеми. Дослідження демографічних процесів в Україні є надзвичайно актуальним у контексті соціально-економічного розвитку країни, стабільності ринку праці та довгострокового планування державної політики. Демографічна ситуація в Україні останніми десятиліттями зазнала суттєвих змін, що супроводжуються скороченням чисельності населення, зниженням народжуваності, масовою міграцією, високим рівнем смертності та старінням суспільства. Особливого загострення ці процеси набули після початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, що призвело до значних втрат населення через вимушену еміграцію, бойові дії та економічну кризу.

В умовах цих демографічних викликів Україна стикається з негативними наслідками для ринку праці, пенсійної системи та соціального захисту населення. Високий рівень трудової міграції спричиняє дефіцит кваліфікованої робочої сили, що може гальмувати економічне зростання, а старіння населення посилює навантаження на Пенсійний фонд і систему охорони здоров'я. Важливим аспектом також є гендерний дисбаланс, оскільки підвищена смертність серед чоловіків працездатного віку призводить до збільшення кількості домогосподарств, очолюваних жінками, та зміни соціальної структури суспільства.

Комплексний аналіз демографічних тенденцій дозволяє оцінити ефективність державних стратегій та їхню адаптацію до сучасних викликів. Врахування міжнародного досвіду та впровадження гнучкої політики демографічного розвитку сприятиме стабілізації чисельності населення, забезпеченню економічного зростання та підвищенню рівня добробуту громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових праць свідчить про зростаючий інтерес до дослідження демографічних процесів в Україні, їхніх тенденцій і впливу на соціально-економічний розвиток країни. Зокрема, Н. Зленко, Н. Павленко та В. Ярова у своїх дослідженнях зосередили увагу на взаємозв'язку між демографічними змінами та ринком праці в Україні, відзначаючи зростаючий дефіцит робочої сили через старіння населення та масову міграцію [6]. І. Брижань, В. Чевганова та О. Григор'єва у своїх працях вивчали підходи до прогнозування демографічних змін та їх вплив на інтегрований розвиток територій, пропонуючи методи адаптації державної політики до демографічних викликів [9]. Окрему увагу демографічним втратам через історичні потрясіння приділили Є. Матвіїшин і В. Матвіїшин, які досліджували наслідки Голодомору 1932–1933 років для народжуваності в Україні, що дозволяє провести паралелі із сучасними втратами населення через війну 2022 року [10].

Проте недостатньо дослідженими є запит на комплексний вплив демографічних процесів на ринок праці, пенсійну систему, охорону здоров'я та регіональний розвиток. Особливо актуальним є аналіз демографічних наслідків війни, їхньої довгострокової динаміки та механізмів державного реагування. Вивчення цих аспектів дозволить поглибити розуміння демографічних ризиків і розробити ефективні заходи для стабілізації чисельності населення та забезпечення його якісного відтворення.

Формулювання цілей дослідження. Метою обраного дослідження є аналіз сучасних демографічних процесів в Україні та виявлення ключових чинників, які впливають на зміну чисельності населення. Особлива увага приділяється наслідкам війни для демографічної структури країни, аналізу народжуваності, смертності, міграційних тенденцій і старіння населення. Дослідження спрямоване на визначення соціально-економічних, політичних і медичних чинників, які впливають на демографічну ситуацію, а також оцінку ефективності державної політики у сфері демографічного розвитку. Дослідження передбачає рекомендації щодо стабілізації демографічної ситуації в Україні, зокрема заходи для стимулювання народжуваності, повернення трудових мігрантів, покращення системи охорони здоров'я та розвитку ринку праці. Особливий акцент робиться на аналізі міжнародного досвіду демографічного регулювання та адаптації ефективних стратегій до українських реалій. Результати дослідження дозволять розробити рекомендації для державної політики, спрямовані на довгострокову стабілізацію чисельності населення, створення сприятливих умов для сімей, покращення якості життя громадян та економічний розвиток країни в умовах демографічних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демографічні процеси в Україні останніми десятиліттями характеризуються складними тенденціями, які впливають на соціально-економічний розвиток країни. Основні з них є скорочення чисельності населення, низька народжуваність, міграційні процеси, висока смертність і низька тривалість життя, старіння населення, гендерний дисбаланс і зміна етнічного складу.

Україна демонструє стійку тенденцію до зменшення кількості населення, що пов'язано з низькою народжуваністю, високим рівнем смертності та міграційними процесами. З початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році населення України зменшилося приблизно на 10 мільйонів осіб через вимушену еміграцію та зростання смертності. Коефіцієнт народжуваності

в Україні залишається одним із найнижчих у світі – близько 1 дитини на жінку (при необхідному рівні 2,1 для простого відтворення населення), на що безумовно впливає економічна нестабільність, війна, трудова міграція, а також зміна суспільних цінностей, коли народження дітей відкладається на пізніший вік.

Війна 2022 року спричинила масову міграцію: понад 6,7 мільйона українців виїхали за кордон як біженці, ще кілька мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами. Частина з них може не повернутися через безпекові та економічні причини; зберігається традиційна трудова міграція до країн ЄС (Польща, Німеччина, Чехія) та Канади [1].

Україна має один із найвищих показників смертності в Європі, особливо серед чоловіків працездатного віку. Основні причини – серцево-судинні захворювання, онкологія, високий рівень смертності від зовнішніх причин (ДТП, алкоголізм, війна). Середня очікувана тривалість життя залишається нижчою, ніж у більшості європейських країн: у 2021 році вона становила близько 69,8 років (для жінок – 74,4, для чоловіків – 65,2). Через низьку народжуваність і високу смертність частка людей старшого віку в Україні зростає. Станом на 2021 рік понад 17% населення було старше 65 років і створює додаткове навантаження на пенсійну систему та ринок праці. Спостерігається значний гендерний дисбаланс, особливо у старших вікових групах: на 100 жінок припадає лише близько 86 чоловіків. Це пояснюється вищою смертністю серед чоловіків через нещасні випадки, шкідливі звички, хвороби та війну [2].

Через війну та масову міграцію змінюється етнічний склад населення. Відтік українців, зменшення чисельності російськомовного населення та потенційна імміграція робочої сили (наприклад, з Азії чи Африки в майбутньому) можуть впливати на етнічну структуру країни [3]. Україна стикається з серйозними демографічними викликами, які можуть загрожувати її економічному розвитку та стабільності.

Демографічні прогнози для України свідчать про подальше скорочення чисельності населення. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, до 2041 року населення може зменшитися до 28,9 млн осіб, а до 2051 року – до 25,2 млн осіб [4].

Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року є довгостроковим програмним документом, спрямованим на подолання ключових демографічних викликів, що

загострилися внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Вона визначає основні напрями та завдання державної демографічної політики, спрямовані на забезпечення довгострокового відтворення населення та підвищення якості життя громадян.

Основні стратегічні цілі Стратегії:

1. Створення умов для підвищення народжуваності та підтримки сімей:

розробка та впровадження комплексних соціальних та економічних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для народження та виховання дітей;

розвиток інфраструктури для сімей з дітьми.

2. Зниження рівня передчасної смертності:

розширення доступу до якісних медичних послуг;

впровадження заходів для профілактики основних причин передчасної смертності.

3. Створення умов для міграційного приросту населення та зниження відтоку українців за кордон:

розробка програм для повернення громадян;

створення сприятливих умов для інтеграції та працевлаштування.

4. Сприяння активному довіліттю:

підтримка зайнятості людей зрілого та старшого віку;

заходи для активного та здорового старіння;

створення безбар'єрного середовища.

5. Розбудова інфраструктури для якісного життя:

забезпечення українців доступним і комфортним житлом;

розвиток інфраструктури для побудови країни, у якій хочеться жити.

6. Підвищення рівня зайнятості вразливих груп:

програми з перекваліфікації та працевлаштування для осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб і ветеранів;

розвиток гнучких форм зайнятості й стимулювання офіційного працевлаштування.

Реалізація Стратегії передбачена на 2024–2040 роки [5], з розробкою операційних планів кожні три роки. Вона базується на принципах людиноцентричності, поваги до вибору кожного громадянина, рівності й недискримінації, верховенства права та врахування регіональних особливостей під час прийняття рішень.

Реалістичність виконання Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року залежить від багатьох чинників, зокрема економічної ситуації, політичної волі, міжнародної підтримки та наслідків війни. Основні виклики та можливості її реалізації наведено в табл. 1.

Таблиця 1 Виклики та можливості реалізації Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року

ВИКЛИКИ ДО ВИКОНАННЯ		МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ	
Наслідки війни та демографічна криза:	<ul style="list-style-type: none"> – Україна втратила значну частину населення через бойові дії, еміграцію, окупацію територій і високий рівень смертності; – велика кількість українців (понад 5 млн) виїхала за кордон, і невідомо, скільки повернеться; 	Міжнародна допомога та євроінтеграція:	<ul style="list-style-type: none"> – якщо Україна отримає значну фінансову підтримку від ЄС, це може покращити умови життя та стимулювати повернення мігрантів;
Економічна нестабільність:	<ul style="list-style-type: none"> – високі витрати на оборону, зруйнована інфраструктура та падіння рівня доходів населення ускладнюють стимулювання народжуваності та підтримку сімей; 	Програми повернення українців:	<ul style="list-style-type: none"> – якщо уряд створить реальні стимули (житло, робота, соціальні гарантії), частина українців повернеться з-за кордону;
Трудова міграція:	<ul style="list-style-type: none"> – українці масово виїжджають на роботу в ЄС, що зменшує кількість працездатного населення; – відсутність конкурентних зарплат і соціальних гарантій ускладнює повернення трудових мігрантів; 	Реформа системи охорони здоров'я:	<ul style="list-style-type: none"> – покращення медицини може зменшити смертність і підвищити якість життя;
Низька народжуваність:	<ul style="list-style-type: none"> – через війну та економічні проблеми сім'ї відкладають народження дітей; – навіть після війни процес відновлення займе десятиліття; 	Підтримка сімей і молоді:	<ul style="list-style-type: none"> – якщо держава реально почне інвестувати у доступне житло, дитячі садки та допомогу сім'ям, це може частково покращити ситуацію;
Висока смертність і старіння населення:	<ul style="list-style-type: none"> – Україна має одну з найнижчих тривалостей життя в Європі через погану екологію, медицину та стреси; – пенсійна система вимагає реформ, щоб витримати навантаження від старіння населення. 	Розвиток регіонів і децентралізація:	<ul style="list-style-type: none"> – якщо після війни будуть створені економічні можливості у малих містах і селах, це може уповільнити відтік населення.
<p>Найскладніші до реалізації:</p> <ul style="list-style-type: none"> – підвищення народжуваності (потребує стабільності, якої немає); – припинення відтоку населення (потрібні вищі зарплати та безпека) 		<p>Найреальніші напрями для реалізації:</p> <ul style="list-style-type: none"> – медична реформа та зниження смертності; – підтримка сімей (якщо будуть реальні виплати та пільги); – програми повернення мігрантів (за умови якісних робочих місць) 	

Джерело: власні узагальнення

На сьогодні виконання Стратегії-2040 виглядає дуже складним через війну, економічні труднощі та міграцію. Однак, якщо після війни Україна отримає потужну підтримку від Заходу, запровадить ефективні реформи та створить умови для повернення українців, то деякі пункти можуть бути виконані частково. А якщо Україна успішно інтегрується в ЄС, це може значно покращити шанси на реалізацію Стратегії, проте

без економічного прориву та миру її виконання буде вкрай проблематичним.

Для стабілізації демографічної ситуації в Україні необхідне впровадження комплексної державної політики, яка передбачає заходи у таких ключових напрямках: економічна та соціальна підтримка сімей, покращення системи охорони здоров'я, регулювання міграційних процесів, розвиток ринку праці та освіти (детальніше у табл. 2).

Таблиця 2 **Заходи стабілізації демографічної ситуації в Україні**

Сфера	Пріоритети	Дії
Еконо-мічна	Зміцнення ринку праці	Розвиток сектору малого бізнесу та стартапів
		Державні програми для молоді
	Створення доступного житла	Будівництво соціального житла для молодих сімей і переселенців
		Державні та місцеві програми пільгової іпотеки (низькі відсоткові ставки для сімей із дітьми)
	Підтримка сімей із дітьми	Підвищення державних виплат при народженні другої та наступних дітей
		Пільгові іпотечні кредити для сімей із дітьми
	Державні програми підтримки батьківської відпустки для обох батьків	
Со-ціальна	Реформа пенсійної системи	Запровадження накопичувальної пенсійної системи Розширення можливостей працевлаштування для людей старшого віку
	Покращення якості життя населення	Створення безпечних умов життя, боротьба з високою смертністю
		Програми для людей із низькими доходами
Медична	Здоровий спосіб життя та профілактика хвороб	Програми зниження смертності від серцево-судинних та онкологічних захворювань
		Антиалкогольні, антитютюнові кампанії, популяризація спорту
		Покращення психологічної допомоги, особливо для ветеранів війни
Освітня	Модернізація освіти	Запровадження грантів і стипендій для студентів у стратегічних сферах
		Збільшення фінансування, розвиток дуальної освіти
		Програми професійної перепідготовки для дорослого населення
	Підготовка кадрів для майбутнього ринку праці	Сприяння розвитку ІТ, інженерії, медицини через державні ініціативи Запровадження сучасних освітніх стандартів, що відповідають глобальному ринку праці
Мігра-ційна	Повернення мігрантів	Державні програми підтримки реінтеграції Спрощені процедури оформлення документів для повернення громадян
	Регулювання імміграції	Стимулювання в'їзду кваліфікованих спеціалістів
		Інтеграційні програми для іммігрантів

Джерело: власні узагальнення

Враховуючи сучасні демографічні виклики, запропоновані заходи спрямовані на створення сприятливих умов для життя, працевлаштування та соціального захисту населення. Основний акцент робиться на стимулювання народжуваності, підтримку молодих сімей, зміцнення ринку праці та забезпечення доступного житла, що сприятиме покращенню демографічної ситуації. Важливим напрямком є реформа пенсійної системи та підтримка старшого покоління, що дозволить ефективно використовувати трудовий потенціал людей похилого віку. Модернізація освіти та програми професійної перепідготовки допоможуть молоді отримати затребувані навички та адаптуватися до нових умов ринку праці.

Крім того, критично важливим є зміцнення системи охорони здоров'я, що передбачає зниження смертності, профілактику захворювань і популяризацію здорового способу життя. Не менш важливим є регулювання міграційних процесів, оскільки повернення українців з-за кордону та залучення іноземних спеціалістів допоможе компенсувати дефіцит робочої сили. Впровадження комплексної державної політики, яка включатиме економічні, соціальні, медичні та освітні реформи, сприятиме стабілізації демографічної ситуації в Україні та забезпеченню

сталого розвитку країни у довгостроковій перспективі. Отже, головне завдання держави – створити сприятливі умови для зайнятості населення, яке передбачає забезпечення балансу попиту і пропозиції на працю категорій громадян різної професійної кваліфікації [6; 7, с. 146], створення сприятливих умов для збільшення народження дітей, зниження смертності, повернення мігрантів та активного довголіття населення [8, с. 66]. Лише за умов стабільної економіки, якісної медицини та соціального захисту Україна зможе подолати демографічну кризу та забезпечити сталий розвиток [9, с. 23].

Стаття про вплив Голодомору 1932–1933 рр. на народжуваність в Україні [11] дозволяє провести паралелі з сучасною ситуацією, зокрема з наслідками війни 2022 року. Обидва періоди характеризуються демографічними втратами, викликаними масовою смертністю, міграцією та економічною нестабільністю. Як під час Голодомору, так і зараз спостерігається різке зниження народжуваності, особливо в сільській місцевості, що зумовлено відсутністю стабільності, безпеки та належних умов для виховання дітей. Уроки минулого свідчать про те, що такі демографічні потрясіння мають довготривалий ефект і можуть суттєво вплинути на відтворення населення в майбутньому.

З урахуванням висновків дослідження, сучасна демографічна політика України має бути спрямована на стимулювання народжуваності та повернення мігрантів, щоб уникнути багаторічного відновлення демографічного потенціалу, як це сталося після Голодомору. Необхідно впроваджувати комплексні соціально-економічні заходи, зокрема підтримку молодих сімей, доступне житло, підвищення рівня медичних послуг і покращення умов праці. Досвід історичних криз показує, що без активного втручання держави в демографічну ситуацію наслідки можуть бути незворотними, що ставить під загрозу економічну та соціальну стабільність країни.

Висновки. Демографічні тенденції в Україні свідчать про серйозні загрози для майбутнього соціально-економічного розвитку країни, зокрема через скорочення чисельності населення, високу смертність, низьку народжуваність та інтенсивну міграцію. Війна 2022 року значно прискорила ці процеси, спричинивши масовий відтік населення та демографічні втрати. Низький рівень

народжуваності та старіння суспільства створюють значне навантаження на ринок праці та пенсійну систему, що вимагає термінових заходів державної політики. У таких умовах вирішальну роль відіграють реформи у сфері підтримки сімей, охорони здоров'я, створення робочих місць і повернення трудових мігрантів.

Для стабілізації демографічної ситуації Україна має запровадити комплексні економічні, соціальні та медичні заходи, що включають стимулювання народжуваності, зменшення рівня смертності, розвиток системи охорони здоров'я та модернізацію ринку праці. Державна політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для життя, працевлаштування та безпеки громадян, що може стати запорукою повернення українців із-за кордону та стабілізації демографічної ситуації. Лише за умови реального покращення рівня життя, розвитку регіонів і соціальних гарантій Україна зможе уникнути подальшої демографічної кризи та забезпечити сталий розвиток нації у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Ukraine's population has fallen by 10 million since Russia's invasion, *UN says*. *REUTERS*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-population-has-fallen-by-10-million-since-russias-invasion-un-says-2024-10-22>.
2. Населення України. **Вікіпедія**. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
3. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. *НІСД*. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentar-ekspertiv/sotsialno-demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>.
4. Кабмін погодив Стратегію демографічного розвитку України до 2040 року: які прогнози. *Суспільне. Новини*. 2024. URL: <https://suspiilne.media/849373-kabmin-pogodiv-strategiu-demograficnogo-rozvitku-ukraini-do-2040-roku-aki-prognozi>.
5. Уряд затвердив план заходів з реалізації Стратегії демографічного розвитку України. *Міністерство соціальної політики України*. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/24190.html?>
6. Зленко Н. М., Павленко Н. В., Ярова В. В. Сучасні тенденції на ринку праці в Україні та вплив на них демографічних процесів. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 56-62. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.10.56>.
7. Войтик О. Є., Мазій Н. Г. Ринок праці в кризових умовах та напрямки удосконалення його державного регулювання. *Демократичне врядування*. 2022. Вип. 2 (30). С. 144-157. DOI: <https://doi.org/10.23939/dg2022.02.144>.
8. Заставецька Л. Б., Заставецький Т. Б. Суспільно-географічний вимір демографічних процесів в Україні в період незалежності (з 1991 р. до 2022 р.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. № 1. С. 66-74. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.9>.
9. Брижань І. А., Чевганова В. Я., Григор'єва О. В., Свистун Л. А. Підходи до прогнозування демографічних процесів в управлінні інтегрованим розвитком територій. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 2. С. 21-42. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2020.02.021>.
10. Матвішин Є. Г., Матвішин В. Є. Оцінка демографічних втрат у регіонах України внаслідок зменшення народжуваності під час Голодомору 1932-1933 рр. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4. С. 33-40.

References:

1. Reuters. (2024, October 22). *Ukraine's population has fallen by 10 million since Russia's invasion, UN says*. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-population-has-fallen-by-10-million-since-russias-invasion-un-says-2024-10-22>.
2. Wikipedia. (n.d.). *Population of Ukraine*. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
3. National Institute for Strategic Studies. (2022). *Social and demographic situation in Ukraine: ways to overcome the consequences of war*. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>.
4. Suspilne News. (2024, October 2). *The Cabinet of Ministers approved the Demographic Development Strategy of Ukraine until 2040: what are the forecasts*. <https://suspilne.media/849373-kabmin-pogodiv-strategiu-demograficnogo-rozvitku-ukraini-do-2040-roku-aki-prognozi>.
5. Ministry of Social Policy of Ukraine. (2024, November 8). *The government approved the plan of measures for the implementation of the Demographic Development Strategy of Ukraine*. <https://www.msp.gov.ua/news/24190.html>.
6. Zlenko, N., Pavlenko, N., & Yarova, V. (2020). Modern trends in the labor market in Ukraine and their impact on demographic processes. *Economy and State*, 10, 56-62. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.10.56>.
7. Voityk, O., & Mazii, N. (2022). Labor market in crisis conditions and directions for improving its state regulation. *Democratic Governance*, 2(30), 144-157. <https://doi.org/10.23939/dg2022.02.144>.
8. Zastavetska, L., & Zastavetskyi, T. (2022). Socio-geographical dimension of demographic processes in Ukraine during the period of independence (from 1991 to 2022). *Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Geography*, 1, 66-74. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.9>.
9. Bryzhan, I., Chevhanova, V., Hryhorieva, O., & Svystun, L. (2020). Approaches to forecasting demographic processes in managing integrated territorial development. *Economy and Forecasting*, 2, 21-42. <https://doi.org/10.15407/eip2020.02.021>.
10. Matviishyn, Ye., & Matviishyn, V. (2016). Assessment of demographic losses in the regions of Ukraine due to reduced birth rates during the Holodomor of 1932-1933. *Efficiency of Public Administration*, 4, 33-40.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License